

Η ιδεολογία και το ψυχογράφημα των Τούρκων ψηφοφόρων

Του Χρήστου Μηνάγια
www.geostrategy.gr

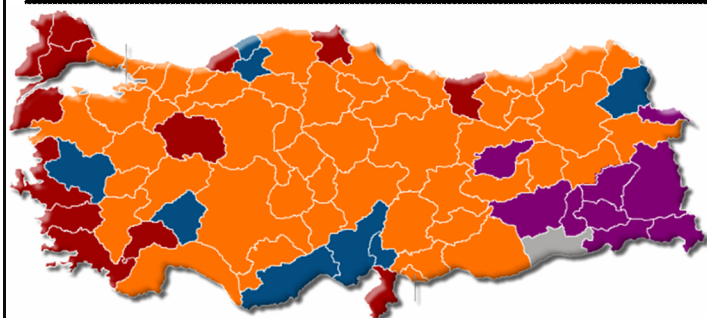
Στις 30 Μαρτίου 2014, έκλεισε «προσωρινά» ο κύκλος της σκιώδους πολιτικής πόλωσης που άρχισε τον περασμένο Δεκέμβριο και είχε ως βασικό στόχο τον Τούρκο πρωθυπουργό. Στο παρελθόν υπήρχε η πόλωση μεταξύ θρησκευόμενων και κοσμικών, ενώ τώρα η πόλωση αυτή μεταλλάχθηκε και έλαβε το χαρακτήρα μιας ανοικτής αντιπαράθεσης μεταξύ του Erdoğan από τη μια πλευρά και της συμμαχίας που αποτελείτο από το κεμαλικό κατεστημένο και το θρησκευτικό κίνημα του Fethullah Gülen από την άλλη.

Η στρατηγική που εφάρμοσε ο Tayyip Erdoğan και το κόμμα του ήταν αναμφισβήτητα επιτυχής, σε αντίθεση με τους αντιπάλους του, οι οποίοι υιοθέτησαν τακτικές του παρελθόντος που κατ' επανάληψη είχαν αποδοκιμασθεί από την τουρκική κοινωνία. Επίσης, η πλειοψηφία των θρησκευόμενων Τούρκων ψηφοφόρων δεν επηρεάστηκε από τα σκάνδαλα που αποκάλυψε το παράλληλο κράτος του θρησκευτικού κινήματος Gülen, αλλά μετατρέποντας τις δημοτικές εκλογές σε μια μορφή δημοψηφίσματος στήριξε το κυβερνών κόμμα AKP φοβούμενη μήπως απολέσει τα οφέλη που απέκτησε από την 12ετή διακυβέρνηση της χώρας από τον Erdoğan.

Άλλωστε, η αντίσταση των Τούρκων στην προπαγάνδα που έγινε εναντίον του κόμματος AKP οφείλεται σε δύο παράγοντες: ο πρώτος έχει να κάνει με τις πολιτικές της κυβέρνησης για την ισχυροποίηση της συνιτικής συντηρητικής ταυτότητας, όπως η αποκατάσταση του θεσμού των θρησκευτικών λυκείων Imam-hatip, η αποδοχή της μαντήλας από τα πανεπιστήμια και τους κρατικούς φορείς, η διαφύλαξη των ηθικών αξιών και παραδόσεων κ.λπ. Και ο δεύτερος παράγοντας αφορά στην οικονομική ανάπτυξη που είχε σημαντική απήχηση στο οικογενειακό τους εισόδημα. Ενδεικτικά παρατίθενται τα εξής παραδείγματα: α. Χορήγηση μηνιαίου εισοδήματος στις γυναίκες άνω των 65 ετών. β. Ειδικό μηνιαίο επίδομα στα άτομα με ειδικές ανάγκες. γ. Οικονομική βοήθεια στις οικογένειες για να καλύψουν τα έξοδα σπουδών των παιδιών τους, ειδικά των κοριτσιών. δ. Βελτίωση των συνθηκών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. ε. Παροχή διευκολύνσεων για απόκτηση κατοικίας. στ. Μερική διαγραφή των δανείων νέων ζευγαριών που παντρεύτηκαν. ζ. Αναβάθμιση των υπηρεσιών ανευρέσεως εργασίας.

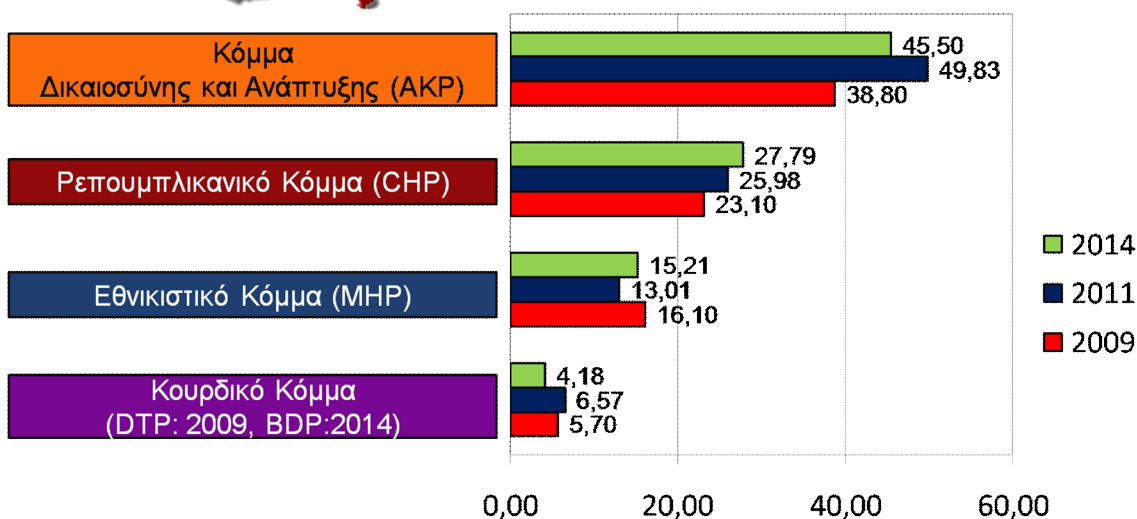
Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται τα συγκριτικά αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του 2009 και 2014, καθώς επίσης των γενικών εκλογών του 2011 στην Τουρκία.

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2009-2014 ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2011 ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ**

Καταμετρημένα ψηφοδέλτια: 99,92%

Συντάκτης: Χρήστος Μηνάγιας

Από τα παραπάνω στοιχεία καθίσταται σαφές ότι, ο εκλογικός χάρτης της Τουρκίας δεν υπέστη καμία σοβαρή διαφοροποίηση σε σχέση με το παρελθόν και συνεχίζει να δίδει την εικόνα μιας εθνο-θρησκευτικο-ιδεολογικής τριχοτομημένης χώρας. Αναλυτικότερα: Οι κάτοικοι της Ανατολικής Θράκης και των παράλιων της Ανατολικής Μεσογείου και του Αιγαίου υποστηρίζουν θερμά τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους και δεν δέχονται καμία υπαναχώρηση. Οι Κούρδοι κυριαρχούν στους νομούς της νοτιοανατολικής Τουρκίας. Και τέλος, όλη η υπόλοιπη χώρα και κυρίως τα μεγάλα αστικά κέντρα, των οποίων οι κάτοικοι ασπάζονται τις θέσεις του AKP. Εκτός τούτου, τα κόμματα της αντιπολίτευσης όχι μόνο δεν παρουσίασαν κάποια εναλλακτική πρόταση διακυβέρνησης της χώρας, αλλά έπεσαν στην παγίδα του Τούρκου πρωθυπουργού, ο οποίος, όπως έκανε και στο παρελθόν, κάθε ημέρα σχεδόν πραγματοποιούσε ομιλίες σε δύο πόλεις και παράλληλα συμμετείχε σε τηλεοπτικές εκπομπές, μετατρέποντας τον αγώνα που έδωσε σε «one man show», υποστηριζόμενος όμως σημαντικά από τον κομματικό του μηχανισμό.

Επιπλέον, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι η εν λόγω νίκη του Erdoğan: α. Αποτελεί την «εγγυητική επιστολή» για να είναι υποψήφιος στην εκλογική διαδικασία για πρόεδρος Δημοκρατίας που θα λάβει χώρα στις 10 Αυγούστου 2014 και σε περίπτωση που δεν πετύχει το ποσοστό του 50% τότε θα ακολουθήσει ο δεύτερος γύρος στις 24 Αυγούστου. β. Θα αποδυναμώσει έτι περαιτέρω το σκιώδη μηχανισμό του Fethullah Gülen,

δεδομένου ότι η εκδικητικότητα του Τούρκου πρωθυπουργού θα εστιασθεί στους επιχειρηματικούς ομίλους του εν λόγω ιμάμη και στους κρατικούς λειτουργούς που αυτός έχει στρατολογήσει.

Όμως, ποια είναι η βασική ιδεολογία και ποιο είναι το ψυχογράφημα των Τούρκων ψηφοφόρων; Ο συντάκτης του παρόντος, στο βιβλίο του με τίτλο: «Αποκαλύπτοντας τον Τουρκικό Λαβύρινθο, Ισλάμ και Πολιτική στην Τουρκία» που θα κυκλοφορήσει τον επόμενο μήνα, συμβάλλει στην απόκτηση μιας πληρέστερης εικόνας για τη σύγχρονη διαπάλη στο εσωτερικό γίνεσθαι της Τουρκίας και προκαλεί τους αναγνώστες να σκεφτούν τα πιθανά σενάρια εξέλιξης στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις. Ειδικότερα δε, παρατίθενται τα ακόλουθα στοιχεία από το υπό έκδοση βιβλίο:

Αποκαλύπτοντας τον Τουρκικό Λαβύρινθο, Ισλάμ και Πολιτική στην Τουρκία

Μετά το 1922, η Τουρκία βιώνει μια σοβαρή ιδεολογική σύγκρουση, η οποία αφενός συνεχίζεται μέχρι σήμερα, αφετέρου είχε σαν συνέπεια την κόπωση της τουρκικής κοινωνίας και τη δημιουργία αντιδράσεων με πολωτικά χαρακτηριστικά. Σημειωτέον ότι, η πόλωση αποτελεί ένα δομικό πρόβλημα στην τουρκική πολιτική ζωή και πηγάζει από τη μορφή και την οργάνωση του πολιτικού συστήματος της χώρας.

Τις δεκαετίες που μεσολάβησαν δεν συγκρούσθηκαν απλώς δύο αντιμαχόμενες πλευρές αλλά δύο τρόποι ζωής με δύο διαφορετικές ιδεολογίες που δίδουν την εντύπωση ότι η Τουρκία έχει διαχωριστεί στα δύο. Η ρεπουμπλικανική, επιστημονική και κοσμική σκέψη από τη μια πλευρά και η θρησκευτική ισλαμική σουνιτική ταυτότητα από την άλλη. Ωστόσο, οι ενδογενείς αδυναμίες των φιλελεύθερων και αριστερών τάσεων είχαν σαν αποτέλεσμα η ιδεολογία του εθνικισμού αφενός να υιοθετηθεί από όλους τους πολιτικούς και θρησκευτικούς φορείς-οργανώσεις, αφετέρου να εδραιωθεί θεσμικά σε όλες τις βαθμίδες του τουρκικού κρατικού μηχανισμού.

Ο όρος πολιτικό Ισλάμ έχει την έννοια της μετατροπής του Ισλάμ σε μια πολιτική κίνηση, η οποία εκ πρώτης όψεως υποστηρίζει την αναγκαιότητα επιστροφής στα ισλαμικά ιδεώδη και αντιτίθεται στην υιοθέτηση καινούργιων ιδεών και νέας συμπεριφοράς σε διάφορους τομείς της καθημερινότητας. Ταυτόχρονα, αυτό αποτελεί και μια εκσυγχρονιστική κίνηση με πολιτιστική διάσταση, αποτέλεσμα της σύγχρονης κοινωνίας και της αυξανόμενης αστικοποίησης της. Πρόκειται δηλαδή για μια κινητοποίηση προκειμένου η ισλαμική σκέψη να αποκτήσει μια νομοθετημένη κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ηγεμονία.

Κατά βάση, η κύρια πηγή οπαδών και μελών του πολιτικού Ισλάμ είναι οι μεσαίες τάξεις των αστικών κέντρων με χαμηλό βιοτικό επίπεδο και άτομα που έχουν βιώσει τον δυτικό τρόπο ζωής. Εν τω μεταξύ, μπορεί το πολιτικό Ισλάμ να χρησιμοποιείται από τις αστικές και μικροαστικές τάξεις ως μέσο αντίδρασης, ωστόσο αυτή η ενέργεια δεν το κατατάσσει στην κατηγορία των εργατικών κινημάτων, όπου ο συνδικαλισμός και ο τρόπος εκλογής των οργάνων του θεωρούνται δεδομένα. Άλλωστε, από πολιτικής και κοινωνιολογικής

πλευράς το πολιτικό Ισλάμ εναντιώνεται σε κάθε έννοια δημοκρατίας (ελευθερία συνείδησης, θρησκείας και σκέψης, ελευθερία έκφρασης, δικαιώματα γυναικών, δικαιώματα μειονοτήτων κ.λπ.) με αποτέλεσμα να ενδυναμώνεται η ισχύς των αυταρχικών καθεστώτων στις συγκεκριμένες χώρες.

Η πολιτικοποίηση του Ισλάμ στην Τουρκία άρχισε μετά το 1946. Σχεδόν όλα τα κόμματα ανέπτυξαν στενές σχέσεις με τις θρησκευτικές αδελφότητες, όμως αυτό δεν είχε να κάνει με την επιστροφή στον ισλαμικό θρησκευτικό κώδικα διαβίωσης, δηλαδή το νόμο της σαρίας, αλλά στο να κερδίσουν τη ψήφο των μελών των εν λόγω αδελφοτήτων. Επίσης, το πολιτικό Ισλάμ χρησιμοποιήθηκε ως μια παρεμβαλλόμενη ζώνη, «buffer zone»¹, μεταξύ της ιδεολογίας της δεξιάς και των αριστεριστών, ενώ η ταχεία εξάπλωση του ισλαμικού ρεύματος αντιμετωπίζεται ως ένας παράγοντας ενδυνάμωσης της πολιτιστικής και κοινωνικής ισχύος της χώρας. Περαιτέρω θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, ο κεμαλισμός και το πολιτικό Ισλάμ αποτελούν τις δύο όψεις ενός νομίσματος διότι όσο ανάγκη έχει ο κεμαλισμός το πολιτικό Ισλάμ την ίδια ανάγκη έχει και το πολιτικό Ισλάμ από τον κεμαλισμό. Για το λόγο αυτό, η διαμάχη του στρατιωτικού κατεστημένου με το καθεστώς Erdoğan θα πρέπει να εκληφθεί αποκλειστικά και μόνο ως ένας «ασύμμετρος πόλεμος» για το ποιος θα κατέχει την εξουσία της χώρας.

Όμως, στη δύσκολη εσωτερικά ισορροπία μεταξύ Erdoğan και κεμαλιστών, η πολιτική φιλοσοφία του Τούρκου πρωθυπουργού, δηλαδή η χειραγώγηση της κοινωνίας μέσω του Ισλάμ, προσέκρουσε σε ύψαλο διότι: α. Είχε πολωτικά χαρακτηριστικά. β. Περιορίστηκε αποκλειστικά στις απαιτήσεις των ψηφοφόρων του. γ. Δεν έδωσε καμία σημασία ούτε εκτίμηση στους αντιπάλους του. Και τέλος, έδωσε την εντύπωση ότι δεν επιθυμεί να μεταμορφώσει το κράτος αλλά να το ιδιοποιηθεί. Ταυτόχρονα, αυτός κατηγορούσε τους αντιπάλους του για ανυποληψία, δικτατορική νοοτροπία και υποκίνηση από ξένα κέντρα ισχύος, καταστέλλοντας κάθε αντίδραση τους με απειλές, συκοφαντίες, εκβιασμούς και κάθε είδος δικαστικών και κατασταλτικών μέτρων. Ειδικότερα δε, μετά την εμφάνιση του φαινομένου Gezi, διότι περί φαινομένου πρόκειται (σ.σ. αναταραχές στην πλατεία Taksim της Κωνσταντινούπολης), το κυριότερο πρόβλημα του κυβερνόντος κόμματος δεν ήταν πλέον η διεύρυνση του δημοκρατικού επιπέδου της χώρας, αλλά η εξασφάλιση της παραμονής του στην εξουσία.

Ο εκσυγχρονισμός του Ισλάμ πρωτοστατεί διαχρονικά στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας, έχοντας πάντα δύο συνισταμένες: η μια είναι η προσωπική ζωή και η προσαρμογή των θρησκευτικών συναισθημάτων της κοινωνίας στις νέες συνήθειες και απαιτήσεις που επέβαλαν η αστικοποίηση, η οικονομική ανάπτυξη, η συμμετοχή των γυναικών σε πολιτικούς φορείς και οργανώσεις κ.λπ. Και η άλλη συνισταμένη αφορά στις θεολογικές επιστήμες, τα ιερατικά σχολεία, τους θρησκευτικούς λειτουργούς και τις πολιτικές δυναμικές που δημιουργούν τα μυστικιστικά τάγματα του Ισλάμ που υπάρχουν στη χώρα. Παράλληλα, η παρεμβατικότητα του κρατικού μηχανισμού στις θρησκευτικές υποθέσεις είναι περισσότερο από εμφανής διότι μέσω των ελεγκτικών του μηχανισμών επιδιώκει την απομόνωση της τουρκικής κοινωνίας, με θεμιτά και αθέμιτα μέσα, από κάθε εστία του φανατικού, εξτρεμιστικού και ριζοσπαστικού Ισλάμ.

Ο τρόπος σκέψης του τουρκικού λαού εστιάζεται στη θρησκεία, την ιστορία και τον εθνικισμό. Συνεπώς, όποιος πολιτικός φορέας μπορέσει να αγγίξει τη σκέψη της εκλογικής βάσης με τις προαναφερθείσες λέξεις είναι βέβαιο ότι θα κερδίσει και την ψήφο της. Συνήθως στην Τουρκία, ο ισλαμισμός συμβαδίζει με τον εθνικισμό με αποτέλεσμα αυτό να επιδρά σημαντικά στη διαμόρφωση του συστήματος αξιών της τουρκικής κοινωνίας. Μάλιστα, άλλοτε ο εθνικισμός είχε πρωταγωνιστικό ρόλο επικουρούμενος από τον ισλαμισμό, άλλοτε πρωταγωνιστούσε ο ισλαμισμός με τη στήριξη του εθνικισμού και σε μερικές περιόδους ενεργούσαν και οι δύο ισότιμα.

Οι όροι οθωμανισμός, ισλαμισμός και παντουρκισμός (Türkçülük)² αποτέλεσαν τις κύριες αιτίες ώστε η τουρκική κοινωνία να ενστερνισθεί την ιδέα του συντηρητισμού που είχε σημαντική επίδραση στην κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ζωή της χώρας διαχρονικά και θεωρείται ως ένα νέο μόρφωμα ή μια νέα κίνηση με θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Αρχικά, ο συντηρητισμός διείσδυσε στην πολιτική ζωή προβάλλοντας έναν πολιτιστικό χαρακτήρα, ο οποίος στη συνέχεια ενεργοποίησε τα θρησκευτικά και εθνικιστικά αντανάκλαστικά της τουρκικής κοινωνίας. Τούτο έχει δύο αιτίες: πρώτον, η βασική πηγή τροφοδότησης του συντηρητισμού είναι ο τουρκικός εθνικισμός διότι η έννοια των λέξεων έθνος και πατρίδα είναι άμεσα συνυφασμένα με τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της τουρκικής κοινωνίας. Μάλιστα, οι ιδεολογίες του εθνικισμού και του συντηρητισμού έχουν ως κοινή συνισταμένη τον αντικομμουνισμό. Η δεύτερη αιτία αφορά στο Ισλάμ που θεωρείται ως το βασικότερο στοιχείο του τουρκικού εθνικού πολιτισμού-κουλτούρας και επηρεάζει τόσο την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική κατάσταση, όσο την οικογενειακή ζωή και την ατομικότητα. Συνακόλουθα δε, αυτό που εγείρει τον πλέον έντονο προβληματισμό είναι ότι στην Τουρκία είναι πολύ δύσκολο να συγκεκριμενοποιηθεί μια οριοθέτηση μεταξύ εθνικισμού και ισλαμισμού δεδομένου ότι και οι δύο συντηρούνται και ασπάζονται τους ίδιους πολιτιστικούς κώδικες.

Όμως τι σημαίνουν όλα αυτά; Ο συντηρητισμός είναι ιδεολογία ή τρόπος ζωής; Πως αντιλαμβάνεται η τουρκική κοινωνία την έννοια του συντηρητισμού;

Ο συντηρητισμός για τους Τούρκους είναι μια ιδεολογία που αναφέρεται στη συνέχιση του δυτικού τρόπου ζωής διαφυλάττοντας παράλληλα τις εθνικές και ηθικές αξίες, καθώς επίσης τα έθιμα και τις παραδόσεις. Αν κάτι χαρακτηρίζει τη σημασία του, αυτό είναι ο ρυθμιστικός ρόλος που έχει στη διαμόρφωση του πολιτικού χάρτη της χώρας διαχρονικά και η αντίθεση του σε κάθε έννοια ολοκληρωτισμού, αυταρχικότητας και ριζοσπαστισμού. Τούτο οφείλεται στα δομικά του στοιχεία, που τον κάνουν να εμφανίζεται με πέντε διαφορετικά πρόσωπα: α. Τον πολιτιστικό συντηρητισμό, ο οποίος προασπίζει και διαφυλάττει τις ηθικές αξίες και τις παραδόσεις, δεδομένου ότι δεν νοείται η ύπαρξη κάποιου έθνους χωρίς παραδόσεις. Άλλωστε, η ίδρυση ενός κράτους είναι εύκολο, η οικοδόμηση ενός έθνους είναι δύσκολο, όμως η δημιουργία παραδόσεων είναι αδύνατο. Για το λόγο αυτό, ο συντηρητισμός με το πολιτιστικό του πρόσωπο επιδιώκει να συμπληρώσει το βαθύ κενό που υπάρχει μεταξύ του τουρκικού λαού και των ανθρώπων του πνεύματος σε ό,τι αφορά στη γλώσσα, την ηθική και την κοινωνικότητα.

Στην επιδίωξη αυτή, σημαντικός είναι ο ρόλος της οικογένειας και της εκπαίδευσης. Της οικογένειας, διότι αποτελεί τη βασική δομή του τουρκικού έθνους και την πρωταρχική εγγύηση για την κοινωνική ασφάλεια και τη διαφύλαξη των ηθικών αξιών. Και της εκπαίδευσης, διότι αυτή συμβάλλει αποφασιστικά στη διάδοση του συντηρητισμού στη νεολαία. β. Τον ισλαμικό συντηρητισμό που συνδέει τους εθνικιστές με τους συντηρητικούς διότι αφενός το Ισλάμ αποτελεί τη θεμελιώδη βάση της τουρκικής κοινωνίας, αφετέρου η ισλαμική ταυτότητα έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας. γ. Τον εθνικιστικό συντηρητισμό που εστιάζεται στο πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Υπόψη ότι, ο εθνικιστικός συντηρητισμός εμπεριέχει και τον αυταρχισμό που είναι ένα δομικό συστατικό του τουρκικού DNA και θα ήταν αδύνατο να μην επηρεασθεί από αυτόν. δ. Το φιλελεύθερο συντηρητισμό που αναφέρεται στην περίοδο μετά την εφαρμογή του πολυκομματικού συστήματος στην Τουρκία και έχει σχέση με έναν ήπιο εθνικισμό, ο οποίος εξασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ του έθνους, της θρησκείας και του κοσμικισμού. Στο πλαίσιο αυτό, η θρησκεία αναλαμβάνει τη γαλούχηση μιας θεοσεβούμενης και ακηλίδωτης κοινωνίας εντός ενός μετριοπαθούς πλαισίου, ενώ ο κοσμικισμός αποτελεί έναν κοινωνικό θεσμό και μια κοινωνική πραγματικότητα που έχει λάβει τη μορφή ενός μη διαπραγματεύσιμου κοινωνικού πεπρωμένου. Επομένως προκύπτει το συμπέρασμα ότι, μια ενδεχόμενη μετατροπή της Τουρκικής Δημοκρατίας σε ένα ολοκληρωτικό θρησκευτικό καθεστώς δεν στηρίζεται σε καμία λογική βάση. ε. Το μεταρρυθμιστικό συντηρητισμό, ο οποίος εν γένει υποστηρίζει τις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, αυτές θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις πολιτικές, πολιτιστικές και ιστορικές παραδόσεις, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη μεγάλη σημασία που δίδεται στα σύμβολα, όπως η Άγκυρα, η Κωνσταντινούπολη με την πλατεία Taksim και το γραφείο του πρωθυπουργού Tayyip Erdoğan στο ανάκτορο Dolmabahçe³ κ.λπ.

Αν κρίνουμε από τις έως τώρα συμπεριφορές της Τουρκίας, διαπιστώνουμε ότι αυτή είναι μια περίπλοκη χώρα, είναι μια χώρα που μεταμορφώνεται συνεχώς και η κοινωνία της μεταβάλλεται με ταχείς ρυθμούς. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια αποκαλύπτονται τα στοιχεία μιας αρχόμενης εσωτερικής ρήξης στην τουρκική κοινωνία η οποία αναζητά μια νέα ταυτότητα και ιδεολογικό προσανατολισμό που θα παραπέμπουν σε φιλελεύθερες αξίες και αρχές, χωρίς όμως να παρεκκλίνουν από τις αντιλήψεις περί τουρκισμού και εθνικισμού. Μάλιστα, η ρήξη αυτή πιθανόν να ξεπεράσει τις στενά πολιτικές εξελίξεις και να κλιμακωθεί ακόμη περισσότερο αν η ηγετική ομάδα του κόμματος AKP δεν χαράξει μια διορθωτική πορεία στην αυταρχική συμπεριφορά της, αλλά απεναντίας δρομολογήσει στρατηγικές δημιουργίας μιας μονοτυπικής κοινωνίας και θρησκευόμενων γενεών. Ενισχυτικό της εκτίμησης αυτής είναι η εμφάνιση ενός νέου ρεύματος διανοουμένων που ασπάζονται τον μουσουλμανικό φιλελευθερισμό και άρχισαν να έχουν ιδιαίτερη απήχηση στην τουρκική κοινωνία ακόμη και στο εσωτερικό του κόμματος του Erdoğan. Σημειωτέον ότι, ο βασικός στόχος των διανοουμένων αυτών είναι να διατηρηθούν οι θρησκευτικές αξίες ως έχουν διότι θεωρούν ότι η επιμονή του Τούρκου πρωθυπουργού στην αυταρχική αντίληψη περί θρησκείας και θρησκευόμενων γενεών μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος θα επιφέρει ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα και συγκεκριμένα τη δημιουργία γενεών που θα αντιμάχονται τη θρησκεία.

Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι ο συντηρητισμός διαμορφώνει διαχρονικά τον πολιτικό χάρτη της Τουρκίας προβάλλοντας πάντα το πολιτιστικό, ισλαμικό, εθνικιστικό, φιλελεύθερο και μεταρρυθμιστικό πρόσωπο του. Ο ρυθμιστικός του ρόλος είναι κοινά αποδεκτός από το μεγαλύτερο μέρος της τουρκικής κοινωνίας και υπερβαίνει τα πολιτικά κόμματα. Για το λόγο αυτό, όσοι επιχείρησαν στο παρελθόν να τον αμφισβητήσουν, εξ ολοκλήρου ή μερικώς, υπέστησαν πάντα τις ίδιες συνέπειες: είτε απομακρύνθηκαν από την πολιτική σκηνή, είτε φυλακίσθηκαν.

¹ Πρόκειται για μια περιοχή που ευρίσκεται ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες περιοχές (συχνά αλλά όχι απαραίτητα σε χώρες) είτε για να τις διαχωρίσει είτε για να τις συνδέσει. Οι buffer zones κατά βάσει εξυπηρετούν πολιτικούς σκοπούς και οι συνήθεις τύποι αυτών είναι αποστρατικοποιημένες περιοχές, ζώνες συνόρων και ζώνες περιοριστικών διευκολύνσεων.

² «Ο παντουρκισμός είναι μια ιδεολογία που αποβλέπει στη δημιουργία ενός ενιαίου και πανίσχυρου κράτους που θα ξεπερνά τα σύνορα της Τουρκικής Δημοκρατίας και θα βυθίζεται στα μουσουλμανικά εδάφη της Σοβιετικής Ένωσης, συνενώνοντας έτσι όλους τους λαούς που μιλούν τουρκικές γλώσσες», Παντουρκισμός το Δόγμα του Τουρκικού Επεκτατισμού, Jacob M. Landau, 1986, ΔΕΚ/ΓΕΣ

³ <http://www.turizm.gov.tr/TR,28915/dolmabahce-sarayi.html>. Το Dolmabahçe Sarayı ήταν κατοικία των σουλτάνων και διοικητικό κέντρο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από το 1856 μέχρι το 1922, με εξαίρεση την περίοδο 1889-1909 κατά την οποία χρησιμοποιήθηκε το ανάκτορο Yıldız. Από το 1960 λειτουργεί ως μουσείο και βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη, επί της ευρωπαϊκής πλευράς του Βοσπόρου.